

і безкарності видається необхідною. Але чи справедливо притягати до відповідальності людей, якщо їхні вчинки і провини продиктовані структурою інститутів, які вони представляють? Щоб особисто відповідати за свої вчинки, людина повинна бути вільна і мати здатність до рефлексії. Проблема «великої відповідальності» повинна бути розібрана на дрібні складові елементи.

Головна проблема відповідальності в сучасному світі, який характеризується мультисистемністю, полягає в тому, що людина виступає агентом тих чи інших соціальних інститутів і приймає рішення виходячи з логіки їх розвитку, а не з інтересів людей, що живуть спільно. У зв'язку з цим необхідне дослідження інтегративних механізмів, що з'єднують людей в суспільство і досягнення балансу між безліччю видів відповідальності, що визначаються інститутами і "великою відповідальністю" перед людством, суспільством і природою.

Ключові поняття: відповідальність, вибір, свобода

Література

1. Скоровода Г. С. Твори: У 2-х т. / Г.С.Скоровода. - К.: Обереги, 1994.
2. Нравственные проблемы развития личности / Под ред. А.И. Титаренко. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – 143 с.
3. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
4. Фромм Э. Психоанализ и этика. — М.: ООО “Издательство АСТ-ЛТД”, 1998. — 568 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О.Сухомлинський. – К.: Рад. Школа. - Т.4, 1994. - 640 с.
6. Рубинштейн С.Л. Принципы и пути развития психологии / С.Л. Рубинштейн. – М., 1959.
7. Брушлинский А.В. О природных предпосылках психологического развития человека /А.В. Брушлинский. – М.: Знание,1977. – 64 с.

Григорчук Д. В.
аспірант

кафедра бізнес-економіки та туризму
Київський національний університет
технологій та дизайну

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ольшанська О.В.

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТУРИЗМУ НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ

Інтеграційні процеси в багатьох сферах є невід'ємною умовою глобалізаційного розвитку. Тому і інтеграційні процеси у туризмі також

мають важливу роль в сьогоденні. Сучасна філософія як форма світоглядної культури потребує в наближенні до масових процесів свідомості. Тому інтеграційні процеси туризму надзвичайно тісно пов'язані з практичною філософією І.Канта. Сучасні філософи, високо оцінюють зміст кантівських міркувань, та його розуміння щодо широкотного кола питань, які охоплює практичне виявлення філософії, для спроби розв'язань питань пов'язаних з проблемами етики, політики. Також необхідно зазначити, що будь-яка галузь відносин світу і людини може стати проблемою філософії та філософського осмислення. Однак це відбувається за специфічними світоглядними і методологічними цілями, а саме для виявлення зв'язку між проблемою та її місцем у загальній картині світу, необхідної людині для орієнтації в ньому. В цьому вимірі цілком нормальним є розгляд питання про філософське осмислення такого феномену суспільної культури як туризм.

Майже всі мислителі різних епох тією чи іншою мірою подорожували або мали відношення до феномену подорожей. Сократ належав до тієї меншості античних мудреців, які не дуже полюбляли подорожі. Однак у молоді роки Сократ з Архелаєм їздив на Самос, був у Дельфах, а також на Істмі. Сократ віддавав належне духовно-збагачувальному аспекту туризму. Іншу когорту античних мислителів (з точки зору позитивного ставлення до туризму) очолив Ксенофан, допитливий, схильний до критики філософ, який майже все життя провів у тривалих мандрах по містах древньої Греції, а під кінець життя поселився в Елеї, відомому нам місті, де пізніше виникло вчення елеатів [1].

Один із найвідоміших філософів античного світу Платон з науковою метою разом з іншими сократиками їздив в Мегари до Евкліда, тричі їздив до Сицилії. Аристотель після смерті Платона у 347 р. до Р.Х. також багато подорожував. Він побував у Македонії, Афінах, здобуваючи нові знання.

Одним з найяскравіших представників Середньовіччя вважається Фома Аквінський, який у жазі до науки пройшов через усі Альпи, Бургундію, проробивши пішки більше тисячі миль, потрапив до Парижу, а згодом подолавши ще 300 миль потрапив до Кельну. Августин Блаженний, народившись у африканській провінції, у віці 16 років відправився на навчання до Карфагену, а згодом отримав вчительську посаду в Римі та хрестився в Мілані [1].

Мандрівний стиль життя сповідували софісти як подорожуючі вчителі мудрості і, можливо, їхня плідна у соціально-політичному значенні ідея щодо природної рівності людей народилась саме в результаті постійних мандрівок.

Потреба у подорожах – в ряді базових потреб людини, одна із визначальних рис ментальності людської особистості. Туризм – «шляхетний вияв людської присутності у світі» [2]. Історія людства – це літопис прокладання та освоєння караванних шляхів, паломництва до святих місць, мореплавств, відкриття нових земель. Особлива сторінка в

цьому літописі належить філософам, які здійснювали тривалі подорожі заради пізнання світу, пошуку істини. У подорожей та філософії загальні риси – це дивування, бажання збагнути і пізнати навколишній світ і Всесвіт у цілому, його закони і сутність. Подорожі, у свою чергу, розсували межі знайомого, збагачували життєвий досвід допитливих людей, уможлилювали їх входження у світ іншої культури.

Серед видатних філософів-мандрівників чільне місце належить Г.С.Сковороді, життєвим кредо якого було: «жити – значить мандрувати». Він пішки обходить усю Слобідську Україну, подорожує до Москви, відвідує Братиславу, Відень, Італію та Німеччину. Свої враження від мандрівок Сковорода, зокрема, висловив у «Розмові п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» [3].

Якісну відмінність туристів (ті, хто подорожує вільно і свідомо) від бродяг, фланерів, які переміщуються стихійно керуючись виключно «охотою до переміни місця» – виявляє відомий англійський філософ і соціолог З.Бауман. Турист переслідує певну мету, шукає пригод, нових, несхожих на старі переживання.

Як специфічний вид подорожі, туризм відрізняється наявністю конкретної мотивації її учасників – пізнання, відпочинок, розвага, оздоровлення, паломництво, знайомство з культурними пам'ятками тощо. Виникнувши як організовані поїздки переважно з культурно-оздоровчими цілями, туризму, за роки свого існування не тільки перетворився на масове явище, але й набув різноманітних форм [5].

XX століття – час інформаційної революції, породило такий незвичайний різновид туризму як «віртуальна подорож». Серед них екологічний туризм, підводний, палеонтологічний, спелеологічний, подійний (фестивальний), військовий, навіть космічний. Список видів «альтернативного туризму» збагатився такими екзотичними формами як підводне полювання на акул у Червоному морі, спуск на плотах бурхливими гірськими річками, військові тури з відвідуванням воєнних полігонів, «катанням» на танках зі стрільбою по мішенях, або польотом на винищувачі. Охочі відчуті гострі відчуття можуть переночувати у в'язниці в камері для смертника, здійснити подорож на повітряній кулі або відвідати зруйнований реактор в Черnobільській АЕС [7].

В основі всіх подорожувань лежить бажання людини одержати незвичні враження, потяг до задоволення, насолоди, тобто гедоністичні мотиви. Адже сучасне розвинуте суспільство не тільки інформаційне, але й рекреаційне. Чимало мислителів минулого вважали, що саме прагнення до задоволення є мотивом всіх людських дій. Задоволення як таке, насолода, здатні представляти для індивіда цінність саму по собі та визначальним чином впливати на мотиви його вчинків. Пригодницький, екстремальний, карнавальний, фестивальний туризм здатний задовольнити ці людські потреби.

Філософія туризму – це, насамперед, філософське розуміння людини, яка перебуває в «полоні» туристських подій. Філософський погляд на туризм зумовлює необхідність перегляду традиційного розуміння туризму як суто «індустрії подорожей та відпочинку», що передбачає наголос на світоглядне, культурне, гуманістичне, пізнавальне, етичне, естетичне, комунікативне значення туризму як феномену загальнолюдської культури. В цьому аспекті головним об'єктом туризмознавства є не маршрути, заклади розміщення та харчування, а особистість, що подорожує, світ її інтересів, прагнень, ціннісних орієнтирів [4].

Філософський погляд на туризм полягає в тому, щоб визначити його сутність у понятійний спосіб. Туризм водночас виступає як одна з найкрупніших і найдинамічніших індустрій світу, що надає робочі місця сотням мільйонів людей. Це й система різноманітних подорожей та екскурсій та форма рекреації. Туризм для багатьох своєрідний спосіб життя.

В філософії туризму насамперед слід виділити її онтологічну частину – вчення про туризм як різновид соціального буття. Соціальна онтологія туризму виявляє загальну логіку становлення, відтворення і оновлення різноманітних форм туристської практики, її проблемність, місце туристського процесу в соціальній динаміці [6].

Відображення соціального буття туризму у філософський спосіб зумовлює те, що філософія туризму виступає як своєрідна соціально філософська феноменологія. Центральною категорією феноменології є поняття «життєвий світ» людини – це світ безпосереднього життєвого досвід, є фундаментом будь-якого людського знання. Джерелом феноменологічного знання є власний культурний досвід, який турист здобуває в результаті «зустрічі» з досвідом «іншого» та «інших». В наслідок цих зустрічей в свідомості формуються смислові значення, уявлення. Їх розуміння дозволяє туристській свідомості досягнути навколишню та суспільну дійсність [4].

Туризм є ефективним засобом реалізації людських цінностей: свободи, гідності, дружелюбності, щирісті, толерантності. Аксіологічний аспект туристської діяльності є одним із вагомих визначників філософії туризму. Результатом короткотермінових поїздок є поглиблення власних уявлень про власні цінності та ціннісний світ іншого. В залежності від наслідків міжлюдських контактів відбувається корекція ціннісних орієнтацій індивіда, перегляд власних уявлень про переваги чи вади «відмінного від твого» способу життя [1].

Безсумнівно, що одним із чинників формування «цивілізації людини» є запровадження в суспільне життя «етики спілкування й співжиття». «Комунікативна культура» – основна ланка концепції «нового гуманізму», який є одним із уособлень теоретичної моделі «вселюдських цінностей». Як найдемократичніша форма людських взаємин, туризм здатний сприяти моральній меліорації, та ресоціалізації сучасного

суспільства, яке гостро потерпає від браку щирості та теплоти людського спілкування. Гуманістично-терапевтичний сенс комунікативної культури визначається її ціннісними нормативами, серед яких пріоритетними є визнання гідності людини, доброзичливого ставлення до «альтернативних» або несхожих думок, переконань, способів життя. Взаємодіючі та взаємодоповнюючі один одного ці принципи в разі їх дотримання сприяють утворенню моральної аури спілкування, суспільної атмосфери довіри, соціальної злагоди і цивілізованого консенсусу [8].

Своїми багатогранними можливостями туризм здатний розв'язувати цілу низку взаємопов'язаних проблем високого суспільного звучання. Одна із них – забезпечення інтеграції нашого «розірваного світу». Завдяки прямим та спонтанним контактам, що здійснюють туристи-представники різних культур, туризм сприяє забезпеченню у світовій спільноті атмосфери добросусідства. Учасники таких зустрічей своїм спілкуванням створюють альтернативну Інтернету живу мережу міжіндивідуальної комунікації. Туристське спілкування – одна із універсальних форм міжособистісних зв'язків, яка перетворилася на один із важливих чинників, що визначають зміст життя людства [8].

Філософія туризму необхідна для узагальнення та упорядкування методологічної бази такого розділу соціо-гуманітарної дисципліни як теорія туризму – туризмології. Теорія туризму – це доволі складне та синтетично виділене наукове утворення, в якому свою нішу мають також займають і інші різноманітні науки – історія та археологія, географія і країнознавство та інші. Врахувавши соціальне призначення та походження туризму всі ці науки так чи інакше поєднуються та виявляють практичні потреби туристичної галузі, та осмислюють її суспільне значення. Відомі французькі теоретики туризму Серж Перо та Жан Мішель Оернер наголошували на тому, що теоретико наукова діяльність пов'язана з поняттям туризм не є самоціллю для науковців, а лише виконує праксеологічну функцію туризму – сприяти його розвитку. При цьому сама по собі данна індустрія має на меті широке соціальне та індивідуальне діяння, яке охоплює всебічно різні форми і галузі суспільного життя та культури, та становленні суспільного світогляду. Тобто філософи не сприймають туризм як суто сухе поняття подорожей та відпочинку, вони підходять до нього як до однієї із глибинних потреб людини та надають людського виміру даному питанню. А це в свою чергу і ставить наголос на світоглядне, культурне, гуманістичне, пізнавальне, етичне, комунікативне значення туризму як спеціального інституту і феномену загальнолюдської культури. Тому філософське бачення відходить від типового розуміння об'єкта туризму, таких як готель, ресторан, агенція з продажу туристичної путівки а головним чином концентрує свою увагу на самій людині, що подорожує. Людина, що подорожує – це не просто споживач послуги, а в першу чергу особистість, яка протягом своєї мандрівки як представляє власну культуру та ментальні надбання, так і прилучається до інших

природничих, культурних надбань країн, що відвідує і змінює своє уявлення про цей світ. І в цей момент утворює в своєму мікропросторі епіцентр філософських рефлексій туризму. Тобто індивід, який здатний не просто споглядати світ або споживати його використовувати, в тому числі і у варварський спосіб, а милуватись ним, засвоювати багатства природи і культури, перетворюючи набуті знання і враження у нові надбання власної духовності.

Філософське осмислення феномену туризму реалізується і завдяки герменевтичній потенції людини. Людина, що пізнає, не лише слухає розповіді і спостерігає, але й розкодує культурні символи особисто «розшифровує» зміст пам'яток історії, шедеврів архітектури, «витворів природи», тим самим освоює їх, робить своїм («привласнення»). При цьому вона здійснює власну інтерпретацію побаченого та прочитаного, «вживається» у внутрішній світ автора, творця, оцінює та витлумачує його точки зору власної культурної практики.

Ключові поняття: філософія туризму, світогляд, стиль життя

Література

1. Пазенюк В.С. Філософія туризму: навч. посіб. – К.: Кондор, 2014. – 268 с.
2. В.А. Малахов. Апологія туризму. Екзистенційно-етичний сенс туризму як різновиду подорожування. Філософські нариси туризму. – К., 2015.
3. Филип Котлер, Джон Боуэн, Джеймс Мейкенз. Маркетинг. Гостеприимство. Туризм. – М., 1998.
4. Шестаков В. П. Философия и теннис // Вопросы философии. – 2002. – № 8.
5. Перро Серж, Оернер Жан Мішель. Необхідність «туризмології» // Наукові записки КІТЕП. – Вип. I. – К., 2011.
6. Франжиалли Франческо. Туризм как фактор устойчивости развития // Гостиничный и ресторанный бизнес. – 2012. – №7.
7. Рорти Р. От религии через философию к литературе: путь западных интеллектуалов // Вопросы философии. – №3. – 2013.
8. Зандкюлер Х. Й. Репрезентация, или Как реальность может быть понята философами // Вопросы философии. – 2012. – № 9.